תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב בענין מינוי בנו של הכהן גדול לשמש תחתיו (שמות כט ל) 'שִׁבְעַת יָמִים יְלַבָּשָׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבָּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ', משמע שרק מי שֶׁרָאוּי לָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לכפר בקודש ביום הכפורים, דהיינו כהן גדול שאין עבודת יום הכפורים כשירה אלא בו, עליו נאמר 'תחתיו מבניו' כלומר שבנו יורש את מקומו, אבל משוח מלחמה שאינו ראוי לבוא לאהל מועד ביום הכפורים שהרי אינו כהן גדול אין בנו משמש תחתיו.

הגמרא מסיימת את הקושיא: וְאִם אִיתָא כרב דימי שמשוח מלחמה משמש בשמונה בגדים בשאר ימות השנה, אם כן אף הוא מֶיחֱזֵא חֲזֵי – ראוי לעבוד ביום הכפורים בקדש הקדשים, שהרי עבודת יום הכפורים נעשית על ידי כהן הראוי ללבוש את שמונת הבגדים. ומכיון שכך, אף בנו יירש את מקומו.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, הָכִי קָאָמַר – כך כוונת הברייתא לומר, כָּל שֶׁעֲיֵיפַר מְשִׁיחָתוֹ לְצורך עבודה בְּאֹהֶל מוֹעֵד, והיינו כהן גדול, בנו משמש תחתיו. יָצָא זֶה – משוח מלחמה, שֶׁאַף על פי שהוא ראוי לבוא לאהל מועד, מכל מקום עֵיפַר מְשִׁיחָתוֹ היא לְמִלְחָמָה ולא לעבודה, לפיכך אין בנו משמש תחתיו.

הגמרא מקשה על רב דימי מברייתא נוספת: מֵיתִיבִי, מָשׁוּחַ מִלְחָמָה אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ לֹא בְּאַרְבָּעָה בגדים כְּכֹהֵן חָרִיט, ולֹא בִּשְׁמוֹנָה בגדים כְּכֹהֵן גָּדוֹל. הרי, שאינו משמש בשמונה בגדים.

מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי, אם אכן כוונת הברייתא שמן התורה אינו משמש לא בשמונה בגדים ולא בארבעה בגדים, יש לתמוה, אֶלָּא וכי משום שנעשה משוח מלחמה נפסל לעבודה וכאיש זָר מַשְׁוִיתּ לֵיהּ. אֶלָּא בודאי הטעם שאינו משמש בשמונה בגדים כְּכֹהֵן גָּדוֹל הוא מתקנת חכמים ומִשּׁוּם אֵיבָה – כדי שלא יקנא בו כהן גדול על שנהיה שוה אליו, והטעם שאינו משמש בארבעה בגדים כְּכֹהֵן חָרִיט הוא מִשּׁוּם שמַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין – דבר שבקדושה, אפשר להעלותו לגדולה שהיא למעלה ממנו, אך אי אפשר להורידו לגדולה שהיא למטה ממנו. לפיכך, כיון שמשוח מלחמה היה לבוש בשמונה בגדים אין מורידים אותו מגדולתו לשמש בארבעה בגדים. אבל מן התורה ראוי הוא לשמש בשמונה בגדים, וכרב דימי.

הגמרא מקשה על תירוצו של אביי שטעם הברייתא משום איבה: אָמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר אַבָּא לְרָבָא, והרי הָאי תָּנָא שבברייתא להלן, דְּלֵית לֵיהּ [–שאינו חושש לְאֵיבָה, וְאף על פי כן סובר שמשוח מלחמה לֹא קָא מְשַׁמֵּשׁ בשמונה בגדים. דְּתַנְיָא, אלו הם הַדְּבָרִים שֶׁבֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל לְכֹהֵן חָרִיט, כלומר שנוהגים בזה ולא בזה: כהן גדול מקריב פַּר כֹּהֵן מָשִׁיחַ וּפַר הֶבְאֵה עַל כָּל הַמִּצְוֹת כשהורה היתר בדבר שזדונו כרת ועשה כהוראתו (ויקרא ד ג), וְכֵן פַּר משלו ביום הַכִּפּוּרִים (שם טז ג), וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה למנחת חביתין בכל יום (שם ו טו). כהן גדול לֹא פּוֹרֵעַ – אינו מגדל פרע שער ראשו (שם כא י), וְלֹא פּוֹרֵם – כשמת אחד מקרוביו אינו קורע את בגדיו כשאר כל אדם (שם), אֲבָל פּוֹרֵם הוּא מִלְמַטָּה – בשולי בגדו סמוך לרגליו, וְאילו הַכֹּהֵן חָרִיט פורם כשאר כל אדם מִלְמַעְלָה – בשפת בגדו העליונה. וְאֵין הכהן גדול מְטַמֵּא לְקְרוֹבָיו שמתו (שם פסוק יא). וּמְצִוֶּוה עַל הַבְּתוּלָה לשאתה לאשה, וּמְוַהֵר עַל הָאַלְמָנָה שלא לשאתה (שם פסוק יד). וּכשמת, מַחֲזִיר אֶת הֶרוּצָה – חוזר הרוצח מעיר מקלטו. וּמַקְרִיב כשהוא אוֹנֵן, וְאולם אֵינוֹ אוֹכֵל מן הקדשים בהיותו אונן, וְאף אֵינוֹ חוֹלֵק – אינו לוקח חלק בקדשים אפילו כדי לאכלם בערב לאחר האנינות. וְנוֹטֵל חֵלֶק בְּרֹאשׁ – בחלוקת הקדשים [אפילו אותן שלא הקריב] בורר הוא לעצמו מנה יפה, וְאם רוצה מַקְרִיב חֵלֶק בְּרֹאשׁ – הוא קודם להקריב איזה קרבן שירצה. וּמְשַׁמֵּשׁ במקדש בִּשְׁמֹנָה בְּגָדִים [–בגדים], וּפָטוּר מלהביא קרבן עַל טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, וְכָל הָעֲבוֹדוֹת שביום הַכִּפּוּרִים אֵינָן כְּשֵׁרוֹת אֶלָּא בּוֹ.

ממשיכה הברייתא: וְכוּלָּן – כל הדינים האמורים, נוֹהֲגוֹת אף בְּמָרוּבָּה בְּגָדִים – כהן גדול שהתמנה על ידי לבישת ריבוי בגדי כהונה גדולה, חוץ מִפַּר הֶבְאֵה עַל כָּל הַמִּצְוֹת שאין המרובה בגדים מקריבו לפי שנאמר בו (ויקרא ד ה) 'והכהן המשיח'. וְכוּלָּן נוֹהֲגוֹת אף בְּמָשׁוּחַ שֶׁעָבַר – כהן שנמשך והתמנה לכהונה גדולה מחמת שאירע פסול בכהן גדול, ולאחר זמן חזר הראשון לעבודתו ועבר השני, חוץ מִפַּר יוֹם הַכִּפּוּרִים וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה שאין משוח שעבר מקריבו, לפי שהם חובה קבועה ואי אפשר להביא מהם שתיים כי התורה אמרה להקריב אחד ולא שנים. וְכוּלָּן אֵין נוֹהֲגוֹת בְּמָשׁוּחַ מִלְחָמָה, חוץ מֵהַמְשָׁה דְּבָרִים הָאֲמוּרִין בְּפָרָשָׁה (שם כא י–יד) שבהן התרבה אף משוח מלחמה, ואלו הן: לֹא פּוֹרֵעַ, וְלֹא פּוֹרֵם, וְלֹא מְטַמֵּא לְקְרוֹבָיו, וּמְצִוֶּוה עַל הַבְּתוּלָה לשאתה לאשה, וּמְוַהֵר עַל הָאַלְמָנָה שלא לשאתה. וְאף דין זה נוהג בו שמַחֲזִיר אֶת הָרוּצֵחַ בכהן גדול, כְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה הסובר שאף משוח מלחמה כן. וְאולם חֲכָמִים חולקים וְאוֹמְרִים שאֵינוֹ מַחְזִיר. הרי שאין התנא חושש לאיבה ואף כהן שעבר משמש בשמונה בגדים ככהן גדול, ומכל מקום הוא סובר שמשוח מלחמה אינו משמש בשמונה בגדים ומוכח שמן התורה אינו משמש בשמונה בגדים, שלא כדברי רב דימי.

מתרצת הגמרא: באמת הטעם שמשוח מלחמה אינו משמש בשמונה בגדים הוא מדרבנן ומשום איבה, ומה שהתנא הזה אינו סובר במשוח שעבר שיש לחשוש לאיבה, הוא משום כִּי לֵית לֵיהּ אימתי אין לכהן גדול אֵיבָה, בְּדְכָוְותֵיהּ – במי ששוה לו כמותו, ככהן שעבר שהתמנה לעמוד במקומו, אבל בְּדִיוּטֵר – קטן מִינַּיהּ, במשוח מלחמה, אִית לֵיהּ איבה, ומשום כך אינו משמש בשמונה בגדים אף שמן התורה ראוי הוא לשמש.

הגמרא מביאה שיטה שהמימרא המובאת לעיל לא נאמרה בשם רב דימי אלא בשם רבי יוחנן: יָתִיב רַבִּי אַבָּהוּ וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא [שמשוח מלחמה משמש בשמונה בגדים] מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אַהֲדְרִינְהוּ – הסבו רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי לְאַפַּיְיהוּ – את פניהם ממנו, לאות שלא אמר רבי יוחנן כן מעולם. אֵיקָא דְּאָמְרִי שרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא הוא שאָמְרָהּ בשם רבי יוחנן, וַאֲהַדְרִינְהוּ רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי לְאַפַּיְיהוּ ממנו.

מַתְקִיף לָהּ רַב פָּפָּא, בִּשְׁלָמָא אם נאמר שרַבִּי אַבָּהוּ אמרה, לפיכך לא דחו רבי אמי ורבי אסי את דבריו בפירוש [אלא רק הסבו פניהם] מִשּׁוּם יְקָרָא דְּבֵי קַיְסָר – כבוד בית הקיסר שהיה רבי אבהו מקורב אליהם. אֶלָּא לְדעה שרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אמרה, קשה, נֵימְרוּ לֵיהּ מֵימַר – שיאמרו לו בפירוש שלֹא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי, ומדוע רק רמזו לו כך, אלא בודאי רבי אבהו הוא שאמרה.

כִּי אָתָא רָבִין לבבל אָמַר, מה שאמרו שמשוח מלחמה לובש את שמונת הבגדים, 'נִשְׁאַל' אִיתְּמַר – על הזמן שהוא נשאל באורים ותומים נאמר כך, אך לא בשעה שהוא משמש בבית המקדש. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, בְּגָדִים שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן, מְשׁוּחַ מִלְחָמָה נִשְׁאָל בָּהֶן.

תָּנוּ רַבָּנָן, כֵּיצַד שׁוֹאֲלִין באורים ותמים, הַשּׁוֹאֵל – היינו מלך או אב בית דין, מסב את פָּנָיו כְּלַפֵּי הכהן הַנִּשְׁאָל, וְהַנִּשְׁאָל פָּנָיו כְּלַפֵּי שְׁכִינָה – מרכין ראשו כלפי אורים ותומים ושם המפורש שבתוך החושן. הַשּׁוֹאֵל אוֹמֵר את שאלתו וכגון 'אֶרְדֹּף אַחֲרֵי הַגְּדוּד הַזֶּה', וְהַנִּשְׁאָל אוֹמֵר את התשובה וכגון 'כֹּה אָמַר ה'. עֲלֵה וְהַצְלֵחַ'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין הכהן צָרִיךְ לוֹמַר 'כֹּה אָמַר ה'', אֶלָּא 'עֲלֵה וְהַצְלֵחַ' בלבד.

אֵין שׁוֹאֲלִין בְּקוֹל רם, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כז כא) 'וְשָׁאַל לוֹ' משמע לו לבדו שאין שומע אלא הנשאל. וְלֹא מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי ה'' ובסמוך נאמר 'על פִּיו יֵצְאוּ', ודורשים ושאל לו השואל על פיו שמוציא את השאלה מפיו. אֶלָּא ישאל בקול נמוך בְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרָה חַנָּה בִּתְפִלָּתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' א יג) 'וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ'.

אֵין שׁוֹאֲלִין שְׁנֵי דְּבָרִים בְּאֶחָד, אלא רק לאחר שהשיבו על שאלתו הראשונה ישאל עוד. וְאִם שָׁאַל שני דברים כאחד, אֵין מַחְזִירִין לו תשובה אֶלָּא על דבר אֶחָד. וְאֵין מַחְזִירִין לוֹ אֶלָּא על הדבר הָרִאשׁוֹן ששאל, שֶׁנֶּאֱמַר בעת שהיה דוד בקעילה ושמע שביקש שאול לרדת עליו למלחמה ושאל [דוד] באורים ותומים (שם כג יא) 'הֲיַסְגִּרֻנִי בַּעֲלֵי קְעִילָה בְּיָדוֹ, הֲיֵרֵד שָׁאוּל וְגוֹ' וַיֹּאמֶר ה' יֵרֵד', הרי ששאל שני דברים והשיבו לו רק על דבר אחד.

מקשה הגמרא: וְהָא אָמְרַתְּ שהשואל שני דברים כאחד אֵין מַחְזִירִין אֶלָּא על הָרִאשׁוֹן, ואילו לדוד השיבו על השני. משיבה הגמרא: אין כוונת הברייתא שמשיבים על השאלה הראשונה, אלא שמשיבים על הדבר הראשון שצריך לשאול, וְדָוִד שָׁאַל

שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, שהיה צריך לשאול קודם אם שאול ירד לקעילה ואם יקבל תשובה שירד היה צריך לשאול אם אנשי קעילה יסגירו אותו בידי שאול, וְהֶחֱזִירוּ לוֹ כְּסֵדֶר ששאול ירד לקעילה. וְכֵיוָן שֶׁיָּדַע [–הרגיש] דוד שֶׁשָּׁאַל שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר חָזַר וְשָׁאַל כְּסֵדֶר, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א׳ כג יב) 'הֲיַסְגִּירוּ בַעֲלֵי קְעִילָה אֹתִי וְאֶת אֲנָשַׁי בְּיַד שָׁאוּל, וַיֹּאמֶר ה' יַסְגִּירוּ'.

הגמרא ממשיכה את דברי הברייתא: וְאִם הוּצְרַךְ הַדָּבָר לִשְׁנַיִם – לשאול שני דברים כאחד, שהיה הדבר נחוץ ואין שהות להמתין, מַחְזִירִין לוֹ אפילו על שְׁנַיִם ביחד, שֶׁנֶּאֱמַר בעת שפשטו עמלק על צקלג ושבו את הנשים והילדים של דוד ואנשיו (שם ל ח) 'וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה' לֵאמֹר, הַאֶרְדֹּף אַחֲרֵי הַגְּדוּד הַזֶּה, הַאַשִּׂיגֶנּוּ, וַיֹּאמֶר (ה') לוֹ רְדֹף כִּי הַשֵּׂג תַּשִּׂיג וְהַצֵּל תַּצִּיל'.

וְאַף עַל פִּי שֶׁנְּזִירַת נָבִיא חוֹזֶרֶת – יכולה להתבטל, כגון נבואת יונה על נינוה, גְּזִירַת אוּרִים וְתוּמִּים אֵינָהּ חוֹזֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כז כא) 'בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים' – האורים ותומים הם כמשפט [דין], שלאחר שנפסק שוב אינו מתבטל.

לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן 'אוּרִים וְתֻמִּים', 'אוּרִים' על שם שֶׁמְּאִירִין אֶת דִּבְרֵיהֶן – מבארים ומפרשים את דבריהם, 'תֻּמִּים' על שם שֶׁמְּשַׁלְּמִין אֶת דִּבְרֵיהֶן – דבריהם מתקיימים. וְאִם תֹּאמַר, בְּנֹבַעַת בִּנְיָמִין שיצאו השבטים להילחם בשבט בנימין על פי האורים ותומים, ושבט בנימין ניצח אותם ונפלו מהם הרבה חיילים, מִפְּנֵי מַה לֹּא הִשְׁלִימוּ האורים ותומים דבריהם. לפי שהֵם – האורים ותומים שֶׁלֹּא בִּיְּחָנוּ – לא פירשו להם בשני ימים הראשונים 'עלו והצליחו', אלא רק 'עלו' שמשמעו אִם לְנַצֵּחַ אִם לְהִנָּצַח. וְאמנם בָּאַחֲרוֹנָה – ביום השלישי שנלחמו בבנימין, שֶׁאָז בִּיְּחָנוּ – פירשו להם שינצחו, הִכְסִימוּ וקיימו את דבריהם, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים כ כח) 'וּפִינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן עֹמֵד לְפָנָיו בַּיָּמִים הָהֵם לֵאמֹר, הַאוֹסִיף עוֹד לָצֵאת לַמִּלְחָמָה עִם בְּנֵי בִנְיָמִין אָחִי אִם אֶחְדָּל, וַיֹּאמֶר ה' עֲלוּ כִּי מָחָר אֶתְּנֶנּוּ בְיָדֶךָ'.

מבררת הגמרא: כֵּיצַד נַעֲשֵׂית קבלת התשובה באורים ותומים, רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר, אותיות השבטים שהיו חקוקות על החושן היו בּוֹלְטוֹת במקומן, וכגון אם היתה התשובה 'עלה' היו בולטות האותיות ע' משמען ל' מלוי וה' מיהודה, והכהן היה מצרף מהם את התשובה. וְרֵישׁ לָקִישׁ אוֹמֵר, האותיות היו זזות ממקומן וּמִצְטָרְפוֹת מעצמן להשלים את התשובה.

מקשה הגמרא: וְהָא לֹא כְּתִיב בֵּהּ – בשמות השבטים צָד"י, וכיצד התקבלה תשובה המצריכה אות זו. משיבה הגמרא: אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק, גם 'אַבְרָהָם' 'יִצְחָק' וְ'יַעֲקֹב' כְּתִיב שָׁם. שוב מקשה הגמרא: וְהָא עדיין לֹא כְּתִיב טֵי"ת. משיבה הגמרא: אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, גם התיבות 'שִׁבְטֵי יְשׁוּרוּן' כְּתִיב שָׁם.

הגמרא מקשה על רבי יוחנן וריש לקיש שנחלקו לעיל באופן התשובה: מֵיתִיבִי, כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּשְׁכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו אֵין שׁוֹאֲלִין בּוֹ באורים ותומים, שֶׁהֲרֵי כשברח דוד מפני אבשלום שָׁאַל צָדוֹק הכהן באורים ותומים וְעָלְתָה לוֹ – השיבו לו, וְאֶבְיָתָר הכהן שאל וְלֹא עָלְתָה לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב׳ טו כד) 'וַיַּעַל אֶבְיָתָר עַד תֹּם כָּל הָעָם' וגו', ושנינו (סדר עולם פי"ד) שאביתר שאל באותה שעה באורים ותומים ולא עלתה לו והעלוהו [–סלקוהו] מן הכהונה ומינה דוד את צדוק תחתיו. מדברי הברייתא משמע שלא היו האותיות בולטות כרבי יוחנן ולא מצטרפות כריש לקיש, שאם כדבריהם מדוע צריך לכהן המדבר ברוח הקודש כדי שיבין התשובה. מתרצת הגמרא: סַיּוּעֵי הֲוָה מְסַיֵּיע בַּהֲדֵיהּ – הכהן היה מסייע לאורים ותומים, שאם היה מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו היו האותיות בולטות או מצטרפות, ואם לא היה ראוי לכך לא היו בולטות או מצטרפות כלל.

שנינו במשנה: וְאֵין שׁוֹאֲלִין אֶלָּא לְמֶלֶךְ ולאב בית דין ולמי שהציבור צריך בו. מבררת הגמרא: מַנָּא הֲנֵי מִילֵּי. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, דְּאָמַר קְרָא (במדבר כז כא) 'וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים וגו' עַל פִּיו יֵצְאוּ וְעַל פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל הָעֵדָה, ופירוש הפסוק הוא כך: 'הוּא' זֶה מֶלֶךְ שהרי מדובר על יהושע שהיה מלך, 'וְכָל [בְּנֵי] יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ' זֶה מְשׁוּחַ מִלְחָמָה שהציבור צריך בו וכל בני ישראל יוצאים אחריו למלחמה, 'וְכָל הָעֵדָה' זוֹ סַנְהֶדְרִין שנקראת 'עדה'. הדרן עלך **בא לו כהן גדול פרק שמיני - יום הכפורים**

משנה

המשנה דנה בחיוב עינוי ביום הכפורים, ומונה את האיסורים הכלולים בו: יוֹם הַכִּפּוּרִים, אָסוּר בַּאֲכִילָה, וּבִשְׁתִיָּה, וּבִרְחִיצָה, וּבִסִיכָה – משיחת העור בשמן, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל – מנעל של עור, וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה – בעילה. וְהַמֶּלֶךְ, וְהַכַּלָּה [עד שלושים יום מחופתה], יִרְחֲצוּ אֶת פְּנֵיהֶם – מותרים ברחיצת הפנים, לפי שצריכים להיראות נאה. וְהַיָּלְדָה – יולדת [עד שלושים יום ללידתה], תְּנַעֵל אֶת הַסַּנְדָּל כיון שהקור מזיק לה, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹסְרִין בכולם.

המשנה מבארת את שיעור האכילה והשתיה האסורים: הָאוֹכֵל בשיעור כְּזֵיתָהּ הַגָּסָּה – תמרה גדולה כְּמוֹהָ וּכְגַרְעִינָתָהּ – כמו שהיא עם הגרעין שלה, וְהִשְׁוָתָהּ מְלֵא לוּגְמָיו – מלא פיו, חַיָּיב במזיד כרת, ובשוגג מביא חטאת.

כָּל מיני הָאוֹכָלִים מִצְטָרְפִין לְשיעור כַּזַּיִת, שאם אכל משני מאכלים ביחד שיעור כותבת חייב. וְכן כָּל סוגי הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין יחד לְמְלֵא לוּגְמָיו. אבל הָאוֹכֵל פחות מככותבת, וְשׁוֹתֶה פחות ממלא לוגמיו, אֵין מִצְטָרְפִין האכילה והשתיה, ופטור.

גמרא

שנינו במשנה ש'יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה', מקשה הגמרא: וכי רק אָסוּר הוא, הלא עָנוּשׁ כָּרֵת הוּא על כך. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אִילָא וְאִיתֵימָא רַבִּי יִרְמְיָה, לֹא נִצְרְכָה המשנה לומר דין זה אֶלָּא לַחֲצִי שִׁיעוּר – לאכילה פחות משיעור ככותבת ולשתיה פחות ממלא לוגמיו, שאף שאינו חייב על כך כרת הדבר אסור.

מקשה הגמרא: הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר שבכל איסורי התורה אפילו חֲצִי שִׁיעוּר [–פחות מהשיעור הקבוע] אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, ולא נאמר שיעור אלא לענין עונש. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר חֲצִי שִׁיעוּר מוּתָּר מִן הַתּוֹרָה, ואין בו איסור כלל, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר. דְּאִיתְמַר, חֲצִי שִׁיעוּר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר מוּתָּר מִן הַתּוֹרָה. אם כן הָנִיחָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, אֶלָּא לְרֵישׁ לָקִישׁ מַאי אִיכָּא לְמֵימַר, כיון שבהכרח מדובר באוכל כשיעור מדוע לא אמרה המשנה שענוש כרת. מתרצת הגמרא: מִדָּה רֵישׁ לָקִישׁ שֶׁאָסוּר מִדְּרַבָּנָן. לפיכך, אפשר להעמיד את המשנה באוכל פחות מהשיעור, שאינו ענוש כרת אך אסור מדרבנן.

תמהה הגמרא: אִי הָכִי, שלריש לקיש חצי שיעור אסור מדרבנן, הנשבע שלא יאכל חצי שיעור מדבר אסור ואכלו לֹא נִיחַיֵּיב עָלָיו קָרְבַּן שְׁבוּעָה, שהרי נשבע לקיים מצוה ואין שבועה חלה על דבר מצוה, אַלְמָא תְּנַן – מדוע שנינו (שבועות כב:) האומר שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל היום, וְאָכַל נְבֵילוֹת וּטְרֵיפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים האסורים מן התורה, חַיָּיב קרבן שבועה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. וְהַוינַן בָּהּ – ונשאנו ונתנו בדברי משנה זו, לתנא קמא אַמַּאי חַיָּיב, הרי כבר מוּשְׁבָּע וְעוֹמֵד מֵהַר סִינַי הוּא שלא לאכלם, ואין שבועה חלה על דבר מצוה. ונחלקו אמוראים בתירוץ הקושיא, רַב וּשְׁמוּאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמְרִי, מדובר בְּכוֹלֵל בשבועתו דְּבָרִים הַמּוּתָּרִים עִם דְּבָרִים הָאֲסוּרִין – שנשבע שלא יאכל, והכל במשמע, היתר ואיסור, ומכיון שחלה שבועה על ההיתר, חלה גם על האיסור. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, אִי אַתָּה מוֹצֵא שהנשבע שלא לאכול דבר איסור ואכלו יהיה חייב קרבן שבועה, אֶלָּא כשאכל חצי שיעור, שאינו מצווה עליו מן התורה, ותעמיד את המשנה באחד משני אופנים, או בְּמַפָּרֵשׁ בשבועתו שלא יאכל אפילו חֲצִי שִׁיעוּר, וְאַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן – ומשנתינו בשיטת חכמים היא, הסוברים שהנשבע סתם שלא יאכל אין כוונתו לאסור על עצמו אלא כשיעור. אוֹ שנעמיד את המשנה בנשבע בְּסָתָם שלא יאכל,